

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ НА ГОРАН БЛАГОЕВ

МОНОГРАФИИ:

1.Църква и идентичност на Балканите. Българската Екзархия и Вардарска Македония до края на Втората световна война, изд. Парадигма, 2020: Монографията анализира влиянието на Охридската архиепископия и Българската екзархия за формиране и утвърждаване на идентичността на населението от Вардарска Македония от Средновековието до края на Втората световна война. Проследява се как Архиепископия, създадена като византийска институция, изгражда своята идентичност и се еманципира от вековния си конкурент – Константинополската патриаршия – като използва и развива своето българско наследство. Важен акцент в изследването е учредяването на Българската екзархия (1870) – последица от десетилетните борби на българите за възстановяване на изгубилата църковна независимост Охридска архиепископия. На базата на обилни исторически извори, някои напълно непознати, както и на съвременни постижения на историческата наука, е проследен генезисът, развитието и резултатите от църковното движение сред македонските българи. Анализирани са и редица неумели ходове в политиката на управляващите среди в София след 1878 г., както и на самата Българска църква, които възпрепятстват утвърждаването на Екзархията като духовно-обединителен център за българската нация. Първите две глави на книгата, които обхващат периода 1018-1918 г. имат обобщаващ характер. Съществен акцент на изследването са трета и четвърта глава, посветени на политиката на българската държава и българската църква към българите във Вардарска Македония в междувоенния период и през годините на Втората световна война. Обстойно е проследен животът на Българската екзархия в македонските епархии до 1944 г., когато за последно църквата е използвана като инструмент за поддържане на националната идентичност на македонските българи, а в крайна сметка точно от нейната администрация започва да се изгражда създадената през март 1945 г. Македонска църква.

CHURCH AND IDENTITY ON THE BALKANS. BULGARIAN ECHZARHATE AND VARDAR MACEDONIA TILL THE END OF WORLD WAR II. Sofia, Paradigma, 2020: The book analyses the influence of the Ohrid Archbishopery and Bulgarian Echzarchate on the identity formation of the population of Vardar Macedonia from the Middle Ages till the Second World War. It is shown how the Archbishopery, founded

as a Byzantine institution, created its identity and managed to emancipate itself from its eternal rival - the Constantinople Patriarchy - by using its Bulgarian legacy. An important part of the research is the foundation of Bulgarian Eczarchate (1870) as a result of the long lasting struggles of Bulgarians to re-establish the lost church independence of the Ohrid Archbisopery. On the basis of abundant historical sources (some of them entirely unknown) as well as recent historical achievements the genesis, development and the results of church movement among Macedonian Bulgarians is shown. Many incompetent political actions of Bulgarian ruling elites in Sofia after 1878 and of Bulgarian Orthodox church as well which impeded the constitution of the Eczarchate as a spiritual center uniting the Bulgarian nation are analysed. The policy of Bulgarian state and of Bulgarian Orthodox church towards Bulgarians in Vardar Macedonia in the interwar period and during the Second World War is studied in detail. The activities of Bulgarian Eczarchate in Macedonian eparchies in 1941 - 1944 is analysed. In this period for the last time the church was used as an instrument of maintaining the national identity of Macedonian Bulgarians, but finally it appeared that the newly founded Macedonian Church in March 1945 was established on the basis of Bulgarian Eczarchate.

2. Курбанът в традицията на българите мюсюлмани. Академично издателство „Проф. М. Дринов“, 2005: Монографията представлява преработен вариант на дисертационния труд на автора, посветен на кръвното жертвоприношение на животни в неговата многоаспектна същност, която надхвърля каноничните правила, доколкото курбанът е елемент на един от петте стълба на исляма. Специално място е отделено на анализ на легендите и вярванията, свързани с архетипа на мюсюлманския курбан – жертвоприношението на Ибрахим (старозаветният Авраам), като е направен паралел и с други традиционни мюсюлмански предания, отразяващи представата за първия курбан в историята на човечеството – този на Хабил (старозаветният Авел). Проследявайки различните вярвания и практики, свързани с курбана; неговата роля в ритуалите на преход в жизнения цикъл на мюсюлманина, както и функцията му на социален и общностен маркер, монографията прави постоянен паралел между постулатите на класическия ислям и неговите битови проявления. Използван е богат изворов материал (в голямата си част резултат от лични теренни прочвания на автора в продължение на 10 години) както и голямо количество чуждестранна научна литература, задаваща теоритичната база на изследването. Практикуването на курбана е

разгледано основно в традицията на българските мюсюлмани, но също така и сред идентичното население в Албания, Македония и Северна Гърция.

BLOOD SACRIFICE IN THE TRADITION OF BULGARIAN MUSLIMS, Sofia, Marin Drinov Academic publishing house, 2005:

The book is a revised version of the Ph.D thesis of the author – a research of the blood sacrifice and its multifunctional characteristics exceeding the canonical prescriptions – the blood sacrifice is one of the five milestones of Islam. Legends and folk beliefs presenting the archetype of Muslim blood sacrifice „kurban“ (the so called sacrifice of Ibrahim – Avraam in the Old Testament) are studied in detail. A parallel is made with other traditional Muslim legends about the first blood sacrifice in human history – the one of Habil – Avel in the Old Testament is made. Different beliefs and ritual practices connected to blood sacrifice are examined. The role of the blood sacrifice in the so called life cycle rituals and its function as a social and community marker are shown. The author makes a constant comparison between the postulates of classical Islam and their transformation in folk Islamic traditions. Rich empirical material is used – predominantly it is a result of fieldwork of the author in 10 years period. A big amount of foreign literature is used as a theoretical basis of the research. The blood sacrifice is presented mainly in the traditions of Bulgarian Muslims but also among the same community living in Albania, Macedonia and Northern Greece.

СТАТИИ:

1. **За някои известни и нови факти от Преспанския остров „Св. Ахил“ свързани с българската история. – Македонски преглед, 2003, 2, с. 97-106:** Статията обобщава историята на преспанския остров „Св. Ахил“ от времето, когато там се е издигала укрепената резиденция на цар Самуил, през запазените артефакти от османския период, разкриващи българското присъствие в района и стига до наши дни, когато потомците на преспанските българи, макар и с чуждо етническо самосъзнание, се опитват да пазят паметта за своите предци. Въз основа на известните исторически изследвания материалът прави опит да интерпретира наличието на култ към образа на света Богородица Порфирна, отразен чрез икона от Охрид (XIV в.) и чрез името на едноименната църква на остров „Св. Ахил“ (XVI в.).

SOME KNOWN AND NEW FACTS ABOUT THE PRESPA ISLAND SAINT ACHILLES CONNECTED TO BULGARIAN HISTORY. – In: *Macedonian Review*, 2003, 2, 97-106: The article presents the history of Prespa Island Saint Achilles from Medieval period (when the residence of Bulgarian king Samuel was located there) through the Ottoman artifacts showing the Bulgarian presence in the region till nowadays when the heirs of Prespan Bulgarians yet with other ethnic consciousness are trying to keep the memory of their forefathers. On the basis of existing historical research the text makes an attempt to interpret the evidences about the cult of Virgin Mary Porphyrin. There is a church dedicated to Virgin Mary Porphyrin on the island of Saint Achilles dating from the 16th century and there is such an icon in Ohrid (XIV c.)

2. Денят „Ашура“ в културата на българските мюсюлмани – В: *Етнически и културни пространства на Балканите. Част 2. Съвременност – етнологички дискусии. Сборник в чест на проф. Цветана Георгиева, съст. С. Иванова, С., 2008, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 376-386:* Статията описва и изследва съществените разлики в светогледните представи и схващания на сунити и хетеродоксни мюсюлмани в България за деня Ашура – един от шестте свещени дни и нощи в исляма, който се отбелязва на десето число от месец мухарам – първият месец в мюсюлманския лунен календар. Важността на този ден се подчертава от факта, че в много селища в България целият месец е наречен по негово име – ашурски месец. Сунитите свързват този ден с избавлението на човешкия род от Потопа, а шиитите – с паметта на любимия внук на Пророка – имама Хюсеин абн Али, загинал в сражението при Кербала. И двете общности приготвят типичното обредно ястие ашура, съставено от различни видове зърна – аналог на древногръцката „панспермия“. Описани са детайлно разнообразните практики на приготвяне на това ястие сред различните локални мюсюлмански общности. Интепретирана е символната връзка на този ден с празника Курбан байрям (кодирана в практиката към ашурата да се прибавя специално запазено парче от жертвеното месо), функциите на деня Ашура като начало на новата

година и практиките за раздаване на обредното ястие за душите на починалите.

ASHURA DAY IN THE CULTURE OF BULGARIAN MUSLIMS. - In: Ethnic and cultural spaces on the Balkans. Volume 2 Contemporaneity: Ethnological discourses. Volume in honor of Professor Tsvetana Georgieva. Sofia, 2008 University Saint Clement of Ohrid Publishing House , p. 376-386: The article presents an analysis of some differences in the worldview ideas of Suni and Heterodox Muslims in Bulgaria about the so-called Ashura Day -one of the six sacred days in classical Islam, celebrated on the 10th day of Muharram - the first month of the Muslim moon calendar. The importance of this day is seen in the fact that in many settlements in Bulgaria the whole month is called after its name - the Ashura month . Suni Muslims connect this day with the salvation of people during the Old Testament Flood and the Shiites - with the memory of the beloved grandson of the Prophet - imam Hussain abn Ali , killed in a battle near the city of Kerbala. Both communities cook the typical ritual dish „ashura“, consisting of different types of seeds - analog of the ancient Greek „panspermia“. Different ways of cooking this dish , typical for the different local Muslim communities , are studied in detail . The symbolical connection of the Ashura Day with the feast Kurban Bayram, coded in the practice a special piece of the sacrificial animal of Kurban Bayram to be added to the ashura dish, is interpreted . The functions of the Ashura Day as a New Year's Day and the practices of giving the ritual dish to people for the salvation of the souls of the dead are analysed.

3. **Българското кандило на Божи гроб – в: Истории за плач и за надежда, С., 2011, с. 47-96:** Студията поставя за първи път в българската хуманитаристика проблемът за създаването на български метох и поклонническо средище в Йерусалим. След многобройните изследвания на български историци за поклонническите пътувания на българите към Светите земи особено през Възраждането авторът поставя акцентът върху една неизследвана проблематика. Студията прави исторически обзор на връзките между българските земи и местата, свързани със земния живот на Исус Христос, упоменаването на български топоси в Светия град и на български параклис в църквата

при Божи Гроб според запазените исторически сведения от 1160-70 г. до средата на XIX век. Акцентът обаче е поставен върху обстояният анализ на поклонническите пътувания и интересът към трайно присъствие в Светите земи в модерната епоха. Въз основа на архивни документи, които за първи път влизат в научен оборот се проследяват опитите за създаване на български поклоннически център в Йерусалим в началото на XX в. с посредничеството на Зографския манастир на Атон, за да се избегне деликатния проблем със схизмата, която е наложена на Българската църква и пречатства подобно начинание, съпричастността на български монаси, които пребивават в манастирите в Палестина и Египет, както и на българската общност в Йерусалим, която е съставена предимно от икономически емигранти от македонските земи. След това се проследява също така неуспешният опит на дружество „Поклонник“ сформирано след Първата световна война със съдействието на Българската църква, чиято цел е да подпомага поклонническите пътувания на православните българи до Светите земи и да събира средства в специален синодален фонд за съграждането на метох в Светия град, известен като „Български църковно-народен дом в Йерусалим“ за да се стигне до злополучното закриване на фонда и изтеглянето на сумата по нареждане на ОФ-правителството от клона на Barclays bank в Йерусалим през 1951 г. В последната част на студията се проследяват опитите на българската общественост и държава да създаде такъв поклоннически център след 1990 г., както и причините, които все така обричат на неуспех това начинание.

Bulgarian church-lamp at the Holly Sepulchre. - In: Blagoev, G. Stories of lament and hope. Sofia, 2011, 47-96: The study poses for the first time in Bulgarian scholarship the problem of the foundation of Bulgarian convent and pilgrims' center in Jerusalem. Among the numerous Bulgarian historical studies about pilgrimage to Holly Land especially during the so called Revival period (XVIII-XIX c.) the author focuses on an entirely new topic. A historical review of the connections between Bulgarian lands and Holly Land is made. Bulgarian places in the Holly City and Bulgarian convent at the Church of the Holly Sepulchre are identified. According to the sources it existed from 1160-70 till middle of XIX century. A detailed analysis of pilgrimages and attempts of stable Bulgarian presence in the Holly Land in modern period is made. Based on archival documents used in research for the first time attempts of establishing a Bulgarian pilgrimage center in Jerusalem in the beginning of XX c. with the mediation of Zoграф

Monastery of Mount Athos are presented. The mediation was needed in order to avoid the delicate problem with the shizm imposed on Bulgarian Church which was a serious impediment. Bulgarian monks in monasteries of Palestine and Egypt and Bulgarian community in Jerusalem, consisting mainly of economical migrants from Macedonia supported the cause. Another unsuccessful attempt was made by Pilgrim Society, established after WWI with the support of Bulgarian Church. It fostered Bulgarian pilgrimages and established a special fund for the building of Bulgarian convent in Jerusalem. After the communist coup d'etat in 1944, the new government closed the fund and took the money gathered in it from the Barclays Bank in Jerusalem in 1951. In the last part of the study attempts of Bulgarian state and society to establish such a center in Jerusalem after 1990 are presented.

4. **Защитниците на Зограф – в: Истории за плач и за надежда, С., 2011, с. 163-175:** Статията изследва един непознат епизод от Балканската война, по време на която една от пресечните точка в отношенията между съвоюващите държави се явява Атон. Началото на бойните действия поражда проблема за статута на монашеската територия след приключването на войната – от една страна Гърция претендира за териториално присъединяване на Света гора, а от друга Русия и България – за превръщането ѝ в кондоминиум на всички православни държави. След дебаркирането на гръцки части в Света гора в началото на ноември 1912 г. манастирите и метосите със славяноезични монаси (руснаци и българи) са подложени на известни ограничения и репресии. Това принуждава братството на руския манастир „Св. Пантелеймон“ да се обърне с молба за помощ... към българското командване в Солун. Несигурната съдба на българските и руски монаси под властта на новите господари на Света гора мотивира щабът на българският гарнизон в Солун да изпрати там една полурота. Тя възлиза първоначално на 62 души. Както става ясно от документите, повечето от които се съхраняват във Държавният военно-исторически архив и за първи път влизат в научен оборот, задачата на тази българска войскова част е да предпазва Зографския манастир от гръцко посегателство. Въз основа на непознат изворов материал се разкриват непреодолимите отношения между съюзниците, които се пренасят дори на монашеската територия. В крайна сметка българската полу-рота от Зограф споделя съдбата на дислоцираните в Беломорието военни части след началото на Междусъюзническата война – тя е взета в гръцки плен след като се предава за да спаси от унищожаване Зографския манастир,

който през юни 1913 г. е обграден от гръцки паравоенни части и въоръжени монаси. Освен изворите от военният архив статията се базира на спомени и разкази на очевидци от български и руски произход.

Defenders of Zograph Monastery. - In: Blagoev, G. Stories of lament and hope. Sofia, 2011, 163-175: The article examines an unknown episode of the First Balkan War. One of critical points in relations between Christian states allies in this war was Mount Athos. The beginning of the battles posed the question of the status of the monastic territory after the end of the war. On one hand Greece insisted Mount Athos to be integrated into Greek territory, on the other Russia and Bulgaria wanted the territory to become a condominium of all Orthodox states. In November 1912 Greek armies debarked at Mount Athos. The Slavic monasteries and convents were subject of certain repressions and restrictions. That is why monks of the Russian monastery St Panteleimon sought help from the Bulgarian headquarters in Thessaloniki. The risky situation of Russian and Bulgarian monks under Greek rule was the reason of the decision one Bulgarian semi- company to be sent to Mount Athos. It consisted of 6?? soldiers initially. As seen in the documents (kept in the Army Archive in Veliko Turnovo and used for the first time in historical research) the task of these soldiers was to protect Zograph Monastery from the Greeks. Serious problems between the allies are shown. They reflected even in the monastic territory. Finally the Bulgarian semi- company had the same destiny as other Bulgarian troops dislocated in the Egean sea region after the beginning of the so called Allies War. They surrendered in order to keep Zograph Monastery safe. In June 1913 the monastery was besieged by Greek paramilitary forces and monks. Bulgarian soldiers were captured. Besides the documents of the Army Archive the text uses also memories and narratives of Bulgarian and Russian eyewitnesses.

Как изгубихме Хилендар – в: Истории за плач и за надежда, С., 2011, с. 135-162: Ролята на българското монашество от Света гора отдавна се радва на интерес в българската хуманитаристика. Студията обаче е първи опит сред изследователската литература да се погледне и отвъд собствено културните връзки между Света гора и Балканите и по-конкретно – Хилендарският манастир, да се излезе извън рамките на казусът „История Славянобългарска“. Целта е да се проследи постепенното българизиране на обителта, чието основаване се свързва със сръбската владетелска династия на Неманичите (Неманя). След

османското завладяване на Балканския полуостров манастирът постепенно се българизира да да се стигне до рязкото му дебългаризиране в началото на XX в. Този процес е разгледан на фона на широкия балкански контекст от политическа и църковна история. Въз основа на архивен материал, които за първи път е въведен в научен оборот студията проследява по-обстойно отношенията между хилендарското монашество и българските земи през XIX до началото на XX в., разкривайки не само културният обмен, но и връзката им с Българската екзархия, революционното движение и новосъздадената българска държава. Обстойно е разгледан последния период от активното българско присъствие в Хилендар, контактите между хилендарските метоси в Сърбия и Вардарска Македония, имотните спорове между Хилендар и Зограф, дълговата криза в която изпада Хилендарският манастира, неуспехът на братството да намери съпричастност сред българските власти в София и готовността на сръбската държава да окаже финансова подкрепа срещу ангажиментът манастира да започне да приема монаси със сръбски произход. Разкрита е ролята на монаси с български произход, които де факто принадлежат към сръбския културен кръг, приносят за изследване на манастирската история на известният и у нас в края на XIX йеромонах Сава Хилендарец. Направен е паралел между активизирането на сръбската помощ след март 1896 г. и пасивността на българската държава – всичко това, довело до преломната 1908 г., която се смята за финална за активното присъствие на българското монашество в Хилендарския манастир.

How we lost Hilandar Monastery. In Goran Blagoev. - In: Blagoev, G. Stories of lament and hope. Sofia, 2011, 135-162: The role of Bulgarian monks at Mount Athos has been studied in detail by Bulgarian scholars. This text is the first attempt to go beyond cultural relations between Mount Athos and the Balkans. More concretely, the research of Hilandar Monastery tries to go beyond the problem about its connection to „Slav-Bulgarian History“ case. The text traces gradual Bulgarization of the monastery founded by Serbian ruling Nemanjic dynasty. After the Ottoman invasion on the Balkans the monastery has been gradually Bulgarised. In the beginning of XX c. it was quickly de-Bulgarised. This process is examined in the context of general Balkan political and church history. Based on documents used for the first time in historical research the study analyses in detail the relations between Hilandar monks and Bulgarian territories in XIX- beginning of XX c. It shows not only cultural dialogue but the connection with the Bulgarian

Echzarchate, the revolutionary movement and the newly founded Bulgarian state. The last period of active Bulgarian presence in Hilandar is analysed in detail – the contacts between Hilandar convents and Vardar Macedonia, property conflicts between Hilandar and Zograph, the debt crisis of Hilandar, the lack of support from Sofia in this crisis and the financial support assured by Serbia in return of the engagement Serbian monks to be integrated in the monastery instead of Bulgarians. The role of monks of Bulgarian origin who de facto belonged to Serbian cultural circles and the contribution to the history of the monastery of monk Sava from Hilandar are presented. A parallel is made between the Serbian support for the monastery in March 1896 and the passivity of Bulgarian state. All these factors predetermined the fatal 1908 when Bulgarian active presence among the monks of Hilandar ended.

5. **Братята, които не искат да са наедно – в: Истории за плач и за надежда, С., 2011, с. 253-300:** Студията проследява основни моменти в отношенията между Българската църква и Македонската архиепископия от създаването ѝ през март 1945 г. до 2011 г. Анализът се основава на архивен материал и свидетелски разкази, тъй като изследването обхваща и съвременен период, при това на процес, който все още не е финализиран, тъй като Македонската църква все още не е призната за канонична от останалия православен свят. Въз основа на богатото документално наследство на българският патриарх Кирил обстойно са анализирани контактите с македонски клирици и позицията му като глава на Българската църква по този твърде съществен проблем, който има както каноническо, така и специфично национално измерение. Подчертана е ролята на българския патриарх да поддържа неформални контакти със Синода в Скопие и да оказва негласна помощ на младата църква, без да влиза в противоречие с официалната държавна политика и каноничните ограничения на православието, лавирайки в отношенията между различните поместни църкви, най-вече на Балканите – Вселенската патриаршия, Сръбската патриаршия и Атинската архиепископия. Периодът след неговата кончина през март 1971 г. до 1999 г. се очертава като твърде хладен в отношението на Българската патриаршия към Македонската църква. Въз основа на наличните сведения е разгледано инцидентното активизиране на контакти между висши клирици от двете църкви, „стимулирано“ от правителствата на България и Македония, белязано от размяна на посещения през лятото и есента на 1999 г., както и

дипломатичната пасивност на българския синод към разкола в Македонската църква, възникнал през 2002 г.

Brothers who do not wish to be together – In: Blagoev, G. Stories of lament and hope. Sofia, 2011, 253-300: The text traces the key moments in the relations between Bulgarian Orthodox Church and Macedonian Archbishopery since its foundation in March 1945 till 2015. The analysis is based on archival documents and memorial narratives because the research encompasses contemporary processes which are still not finalized. The Macedonian Church is still not legitimised by the Orthodox world. Based on rich documentaries of Bulgarian Patriarch Kiril the study examines in detail the contacts with Macedonian clerics and his opinion as leader of Bulgarian Church regarding this serious matter important both in canonical and national respect. The role of the Patriarch in maintaining informal contacts with Skopje and in silently supporting Macedonian Church (without opposing the official state politics and the canonical restrictions of Orthodoxy) and in manoeuvring between the Ecumenical Patriarchate of Constantinople, Serbian Patriarchate and Greek Orthodox Church is shown. Based on available data incident activation of contacts between high clerics of Bulgarian and Macedonian Church (mutual visits in the summer and autumn of 1999) as well as the diplomatic passivity of Bulgarian Holy Synod regarding the division of Macedonian Church in 2002 are analysed.

6. **Левски, клирът, вярата. Възможният дискурс – в: Истории за плач и за надежда, С., 2011, с. 97-134:** Студията разглежда проблем, който присъства спорадично в многобройните изследвания за Апостола на свободата, но рядко е бил обект на целенасочено проучване. Въз основа на богатата историографска литература се прави опит за анализиране на връзката на Васил Кунчев с православната църква и ролята на атонското монашество. Използвани са и източници, които са известни на науката, но досега информацията в тях е била negliжирана. Чрез тях се подлагат и на критичен анализ някои популярни тези, включително и тази свързана с патриотичния мотив при размонашаването на Левски през 1864 г. Направен е опит за обективен поглед към някои черти от личността на Апостола, които са предпоставка за дискусията относно отношението му към християнската вяра, църквата като институция и нейния клир.

Levski, the clergy, the faith. A possible discourse. - In: Blagoev, G. Stories of lament and hope, Sofia, 2011, 97-134: The study analyses a

problem sporadically appearing in numerous texts dedicated to Vassil Levski, but rarely targeted in a separate research. Based on rich historiography an attempt is made to examine the relationship between Levski and the Orthodox Church and the role of Mount Athos monks in it. Sources known but neglected till now are used. Some popular theses are being criticized on this documentary basis – including the patriotic motif that Levski abandoned his clerical mission to become a revolutionary leader and respectively he abandoned his faith. An attempt is made to analyse some characteristics of Levski and to start a discussion about his attitude towards faith, church and clergy.

7. **Храмът като политическа конюнктура. За един български прочит на руското самодържавие.** – *Християнство и култура*, бр.8 (75), 2012, с. 26-42: Статията е опит да се погледне историята на построяването на храм-паметника „Св. Александър Невски“ през призмата на историческата епоха и политическите колизии в нея. Изложението започва с Учредителното събрание, където „спонтанно“ се ражда идеята за построяване на църква в знак на признателност към руския император Александър II и преминава през управлението на двамата български владетели – княз Александър I и княз/цар Фердинанд, при които вътрешно и външнополитическата конюнктура слага траен отпечатък върху издигането и изписването на храма. Представени и анализирани са извори, които показват, че налагането на името на един непознат за българите руски светец за патрон на храма е плод на безкритично копиране на руски самодържавен символ, успяващ да засенчи дори паметта на светите Кирил и Методий, които за кратко време също са патрони на храма. Текстът дава исторически аргументиран отговор на парадокса как най-големият действащ православен храм в България не носи името нито на Спасителя или на Божията майка, камо ли на изтъкнати и почитани български светци, а на руския-княз светец, патрон на „царя-освободител“.

Temple as a political conuincture. A Bulgarian interpretation of Russian autocracy. - In: Christianity and Culture, 8, 2012, 26-42: The article tries to interpret the history of the building of Alexander Nevsky

Cathedral in Sofia through the prism of the concrete epoch and its political collisions. At the so called Constituent Assembly „spontaneously“ the idea of building a cathedral as a token of gratitude to the Russian Emperor Alexander II for the Liberation of Bulgaria in 1878 appeared. During the reign of two Bulgarian monarchs – Alexander I and King Ferdinand – inner and foreign affairs conuincture influenced seriously the building and mural painting of the cathedral. New sources are presented and analysed – according to them the imposing of the name of a Russian usaint entirely unknown to the Bulgarians was a result of an uncritical imitation of a Russian Imperial symbol. Alexander Nevsky surpassed even the memory of St. Cyril and Methodius – for a short period of time they were saints patrons of the cathedral. The article provides a historically argueded answer to the paradox how the biggest Orthodox church in Bulgaria was not devoted neighter to Jesus Christ, nor to Virgin Mary, not even to famous and honoured Bulgarian saints but to a Russian king, saint patron of the Tzar – Liberator of Bulgaria.

8. **Архонтите като част от неофеодалната перспектива на Българската църква.** – *Християнство и култура*, бр.1 (78), 2013, с. 44-53: Материалът изследва генезиса на налагането в наши дни на отличие, чуждо на традициите и практиките на Българската православна църква – даването на архонтски титли на бизнесмени с „църковни заслуги“, но със съмнителна репутация. Направен е исторически преглед на развитието на тази титла във византийската и поствизантийска практика, нейното битуване в съвременната наградна система на някои гръкоезични патриаршии . Представени са и противоречията с евангелските постулати и православни канони, които показват несъвместимостта на подобно звание с живота на Църквата, превръщането му в знак за отдръпването на клира от паството и в средство за утвърждаване на „християнския материализъм“.

The archons as a part of the newly feudal perspective of Bulgarian Church. – *In: Christianity and Culture*, 1, (78), 2013, 44-53: The text analyses the genesis of a church reward, entirely unknown to the traditions and practices of Bulgarian Orthodox Church – the archon titles given to

notorious businessmen supporting the Church. A historical review of this title in Byzantine and post Byzantine practices of some Greek speaking Patriarchies is made. Considerable differences with Evangelical postulates and Orthodox canons are discussed. They show the incompatibility of such a title with the ecumenical life, its transformation into a sign of detachment of the clergy and the church communities and into means of imposing of „Christian materialism“.

9. Държавна сигурност и изборът на български патриарх през 1971 г. – В: *Деветосептемврийският преврат, тоталитарният режим и съвременна България*. С., 2015, с. 110-125 (съставител и редактор А.Пилев): Изградена върху документи от Архива на комисията по досиетата (АКРДОПБГДССРСБНА), статията, изнесена първоначално като доклад, хвърля нова светлина върху едно от възловите събития в съвременната история на Българската православна църква – избирането на Ловчанския митрополит Максим за български патриарх през юли 1971 г. Текстът разкрива механизмите на тоталитарната власт и нейната Държавна сигурност за манипулиране на синодалния клир и избирателите, така че да бъде гарантиран изборът на архиерея, който се ползва с най-голямото доверие на партията-държава. Ако до разсекретяването на досиетата на български митрополити през 2011 г. основният документ, който хвърляше светлина върху избирането на Максим за български патриарх, беше известното решение на Политбюро № 145/8.03.1971 г., то след отварянето на много митрополитски досиета стана възможно да се проследи как ДС чрез своята агентура в Светия синод е изпълнила това решение. Статията полемизира с тезите на други изследователи, че избирането на патриарх Максим е резултат от съперничество между ДС и Комитета по религиозните въпроси към Министерство на външните работи. Наличните документи недвिसмислено показват всъщност, че двата органа действат съгласувано в една и съща посока.

Bulgarian Communist Secret Services and the Patriarchal Elections in 1971. - In: The Coup d'etat of 9.9.1944, Totalitarian regime and contemporary Bulgaria, Pilev, A., ed. Sofia, 2015, 110-125: The text is

based on archival documents. It illuminates new important facts about one of the most important events in contemporary history of Bulgarian Orthodox church – the election of Bishop Maxim as a patriarch in July 1971. The mechanisms of Totalitarian regime to manipulate the high clergy and the lay electors to ensure that Maxim will be elected are shown. Till 2011 when secret files of Bulgarian bishops collaborators with Communist regime were unveiled the main document uncovering how Maxim was elected was the well known document of the Central Committee of Bulgarian Communist Party number 145/8.03.1971. After the opening of bishops dossiers it became possible to trace how Secret Services used their agents – members of the Holy Synod – in order to ensure the proper election. The text polemises with the theses of other authors claiming that Maxim's election was a result of rivalry between the Secret Services and the Committee of religious affairs in the Ministry of Foreign Affairs. The documents clearly show that both institutions acted in one and the same direction.

10. Българската патриаршия и църковният проблем в Република Македония – срещи и разминаване след 1989 г. –
Македонски преглед, бр.4, 2016, с. 7-24: Статията проследява основните събития в неформалните отношения между Българската патриаршия и все още непризнатата Македонска архиепископия. Проследяват се първите контакти, които македонски клирици се опитват да установят с представители на Българската църква след като Македония обявява своята независимост, преминава се през някои знакови срещи и посещения, включително и първите в двустранните църковни отношения неофициални визити на македонския църковен глава в София, за да се стигне до провалено съвместно честване на 1100 годишнината от успението на Св. Климент Охридски. Въз основа на различни източници, повечето от които за първи път влизат в научна употреба, се разкрива как криволиците в контактите между двете поместни църкви са предопределени от политическите реалности в междудържавните отношения.

Bulgarian Patriarchate and the church problem of Republic of Macedonia: encounters and discrepancies. - In: Macedonian Review, 4,

2016, 7-24: The article presents main events of the informal relations between Bulgarian Patriarchate and the unrecognised Macedonian Archbishopery. The first contacts of the high Macedonian clerics with Bulgarian Church right after the declaration of independence of Macedonia are studied. They were followed by several significant meetings including the first unofficial visits of the head of the Macedonian Church in Sofia. There was an idea both Churches to celebrate together the 1100th anniversary of the Dormition of St. Clement of Ohrid but unfortunately it was not realised. The text is based on many sources, most of them published for the first time. They show the inconsistency of the contacts between both Churches, which are predetermined by political relations of both states.

В съавторство:

11. Традиционна кръвна жертва и тероризъм: аспекти на „хуманното“ убийство в исляма. – В: Проблеми на българския фолклор, т.10, (редколегия: К. Михайлова, С.Петкова, Н.Рашкова, М. Сантова, Й. Холевич) в съавторство с Е. Кръстева-Благоева, с. 71-78: Статията изследва проблема за отношението между традиционите ислямски предписания за уважително отношение към жертвеното животно и съответно безболезното му умъртвяване от една страна – т.нар. система „нахр“ - и приложените на практика начини за убиване на хора от атентаторите на 11 септември 2001 от друга. От запазените бележки в дневника на терориста Мохамед Ата става ясно, че неговите жертви би трябвало да се убиват с причиняване на максимално силна болка, гърлата им да се отрязват противно на предписаните от „нахр“ правила. По подобен начин действат и чеченските бойци, което е видно от записи, на които те убиват цивилни. Свообразен чеченски „ценоразпис“ на жертвите приравнява главите на убитите от тях руски военни според техните чинове на различни жертвени животни. Тези примери недвусмислено показват, че в идеологията и терористичната практика жертвите – иноверци са с по-низш статут от този на жертвени животни.

Traditional blood sacrifice and terrorism: aspects of „humane“ killing in Islam. - In: Problems of Bulgarian Folklore, vol 10, Evgenia Krasteva-Blagoeva, co- author: The article examines the problem about relations between traditional Islamic rules of respecting the sacrificial animal

and killing it in a painless way (the so called nahr system) and the way how terrorists of September 11th 2001 were taught to kill their victims. It is evident in the diary of the terrorist Mohammed Ata that people should be killed causing as much pain as possible, their throats should be cut contrary to the nahr system rules. Similar were the actions of Chechnya warriors – this is evident by videos of executions they made. They even had a specific „price-list“ of the victims. According to it the heads of the Russian soldiers and officers killed by them were equalised to different sacrificial animals according to their military rank. These examples show clearly that in the terrorists' ideology and practice the status of the infidel victims is lower than that of sacrificial animals.

12. **Поклонение Йерусалимской чудотворной иконе Пресвятой Богородицы в Софии.** – В: Концепт чуда в славянской и еврейской культурной традиции, Москва, 2001, в съавторство със С. Гребенарова, с. 263-289 (редколегия: О.Белова, В.Мочалова, Я.Петрухин, Л.Чулкова): Авторите изследват едно необичайно проявление на религиозността на българите – небивалият интерес към посещението на иконата на Св. Богородица Йерусалимска и частица от Светия Христов Кръст в София през май 2000 г. Въпреки известните данни за ниската религиозност на българите след 50 години атеистичен режим, събитието се превръща в сензация. Огромен брой хора от цялата страна се редят на опашка с часове и дни пред катедралния храм „Св. Александър Невски“ за да се поклонят на Св. Богородица от Йерусалим. Показателно е, че основният интерес е насочен към иконата, а не толкова към частицата от Светия Кръст, за която мнозина поклонници дори и не научават. Посещението на иконата се възприема като особена Божия благодат за България. Регистрирани са реакции на хора, които са се почувствали като че ли застават лице в лице с живата Св. Богородица – при изпращането на иконата те ѝ махат като на жив човек. Анализирани са най-различни типове поклоннически реакции и разкази, както и няколко случая на чудеса, които са се случили пред иконата.

Virgin Mary of Jerusalem icon in Sofia worship. - In: The concept of miracle in Slavic and Jewish tradition, Moskow, 2001, 263-289 (in

Russian, Slavka Grebenarova co- author): The authors examine an unusual religious event – the extraordinary interest to the visit of the icon of Virgin Mary of Jerusalem and particle of the Holly Cross to Sofia in May 2000. Despite the well known data about low religiosity of Bulgarians after 50 years of atheism the event became a sensation. Crowds of people coming from all over the country queued in front of the Alexander Nevsky Cathedral for hours and days to be able to worship the icon. It was indicative that the main interest was directed towards the icon, not to the particle of the Holly Cross – some people even did not understand about it. The visit of the icon was considered special benevolence of God to Bulgaria. Many people were registered to have felt themselves as if they met the real Virgin Mary , they waved hands to the icon when they sent „her“ off. Different types of reactions of worshippers, narratives and miracles which happened in front of the icon are analysed.

13. **Идентичност и религия. Българите-мюсюлмани.** – *Българска етнология*, кн. 1, 2003, в съавторство с Е. Кръстева-Благоева, с. 44-55: На базата на обилен теренен материал от с. Чепинци, Рудоземско авторите анализират една нова тенденция в колективната идентичност на българите-мюсюлмани от Родопите. Под влияние на салафитския ислям, чиито носители са младежи от селото, завършили висше богословско образование в Саудитска Арабия, възниква тезата, че помаците са възприели исляма далеч преди Османското нашествие на Балканите – т.е. те са „по-стари“ мюсюлмани от турците и ислямът е основен белег на техната идентичност. Религията става най-важен структуроопределящ елемент на идентичността, по-съществен от етничността, езика и културата, като по този начин се избягват болезнените въпроси за миналото на тази общност. Изследвани са многобройни аспекти на новия „арабски“ ислям, който се противопоставя на стария „битов“ ислям, типичен за региона – и се превръща в причина за конфликт между поколенията, при който по-младите „учат“ на вяра по-възрастните си родители.

Identity and religion: the case of Bulgarian Muslims. - In: Bulgarian Ethnology, 2003,1,44-55, Evgenia Krasteva-Blagoeva, co-author: The

paper deals with one of the contemporary identity tendencies among the Bulgarian Muslims (Pomaks). It began in the years after 1989 and because of the strong differentiation of the group it is typical for one part of it. It acknowledges religion as a primary and dominant element of identity. Because of political, historical and ideological reasons the group does not have any „true“ identity of its own. That is why some young people tend to find it in Islam. Religion became a matter of prestige and even fashion for the most people in contemporary Bulgaria. For the members of the local community studied it is even more. It is the the main element of their identity in a situation when all other elements are considered uncertain for some reasons. „We are Muslims and that is all“ they used to say. A vernacular mythology claiming that Bulgarian Muslims were converted to Islam long before the Ottoman invasion on the Balkans is studied. Another part of the analysis is dedicated to the fact that Islam of the examined group differs in some aspects from the traditional religion of their forefathers. Young people tend to accept the forms of classical Islam typical for the Arab countries. This is visible in the Arab names of the children (quite new for the group) and in their religious behavior as a whole. Classical Islam is considered an opposition to the traditional Islam typical for the region and professed by the older generation. Some generational conflicts that this identity tendency causes are also analyzed.

14. Света гора и българското национално-освободително движение. – В: *100 години от Рилския конгрес на ВМОРО. История и съвременност*, съст. А.Гребенаров, С. Германов, Кюстендил, 2006, в съавторство с Ю. Константинова, с.255-271; Българското монашество на Света гора (Атон) обикновено е обект на изследване в българската хуманитаристика в неговото църковно и просветителско битие. Статията е първи опит да се хвърли светлина върху един малко познат, но твърде съществен аспект от връзките на атонските монаси-българи с българските земи. Изследването обхваща периода от Възраждането до Балканските войни, като на базата на отделни примери разкрива участието на атонските монаси в революционните движения в различни български области – подпомагане на български чети, връзките на Левски със светогорски таксидиоти, контактите на

Зографския манастир с дейци на БРЦК, на ВМОРО, както и участието на светогорски духовници във войните за национално обединение на българите.

Mount Athos and Bulgarian National Liberation Movement. - In: 100 years of the Rilski Congress of VMRO. History and Contemporaneity. Kiustendil, 2006, 255-272, Yura Konstantinova, co-author: In the article the importance of Mount Athos in Bulgarian liberation struggles is analysed. Many national leaders started their political activity from Mount Athos monasteries, for example Natanail Zographski, Georgi Rakovski, P. Gramadov etc. The autonomous status of the monastic territory gave chance to Stefan Karaja squad to hide there. Probably the leader of Bulgarian Liberation Movement Vassil Levski also visited Mount Athos along with his compatriot archbishop Galaktion. The monks Amphiloy and Irinarch from Zograph Monastery founded a revolutionary committee in Osogovo monastery. Monk Pahomiy from Hilandar also was involved in the revolutionary movement. After 1878 Bulgarian revolutionaries asked for help from Mount Athos monasteries. In 1896 Boris Sarafov tried to find support from MMAC (Major Macedonian Adrianople Committee). A cooperation was made with monk Seraphim from Zograph Monastery. In the next decades of XIX- beginning of XX c. The active role of Bulgarian monks in revolutionary movement decreased because of lack of political and clerical support.